

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Aycı, A. (2019). “Etkin Devlet Perspektifinden KOSGEB Markalaşma ve Kurumsallaşma Programının İncelenmesi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3): 2635-2661.

Geliş Tarihi / Received Date: 18.07.2018

Kabul Tarihi / Accepted Date: 29.11.2018

Araştırma Makalesi

ETKİN DEVLET PERSPEKTİFİNDEN KOSGEB MARKALAŞMA VE KURUMSALLAŞMA PROGRAMININ İNCELENMESİ

Dr. Ali AYCI

KOSGEB

aliayci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8173-1152

Prof. Dr. Dilek DEMİRBAŐ

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

dilekdemirbas@yahoo.com

ORCID ID:0000-0002-3727-916X

Dr. Safa DEMİRBAŐ

Ticaret Bakanlığı/İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

safa.demirbas@gmail.com

ORCID ID:0000-0002-5241-0306

Öz

Tüm dünyada KOBİ'ler ülke ekonomilerinin bel kemiği olarak kabul edilmiştir. 1990'lı yıllardan sonra yaygınlaşan etkin devlet anlayışında da KOBİ'lere özel bir yer verilmekte ve KOBİ'ler hükümetlerce çeşitli yollarla desteklenmektedir. Türkiye'de KOBİ politikalarının uygulanmasında öncü kurum Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'dır (KOSGEB). Bu çalışmada 2015 yılından kurumsallaşma ve markalaşma konulu proje destek programlarına başvuruda bulunan 4930 KOBİ analiz edilmiştir. Bu işletmelerin demografik özelliklerinin araştırılması ile hukuki statü, işletme yaşı ve ölçęü ile markalaşma ve kurumsallaşma arasındaki ilişkileri etkin devlet anlayışı çerçevesinde değerlendirilmiş, literatüre daha önce hiç yapılmamış bir çalışma ile teorik bağlamda etkin devlet çalışılırken, bunun uygulama alanında KOSGEB destekleri seçilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre işletmelerin personel sayısı arttıkça kurumsallaşma desteklerine olan taleplerinin arttığı, yine işletmelerin ortalama yaşları arttıkça personel sayılarının ve ölçeklerinin arttığı görülmekte olup, başvurular ağırlıklı olarak imalat sanayiine yoğunlaşmak la birlikte sektör ve bölgelere göre başvurular değişkenlik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Etkin Devlet, Devlet Destekleri, Markalaşma, Kurumsallaşma, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

AN EXAMINATION OF KOSGEB-BACKED BRANDING AND INSTITUTIONALISATION PROJECT SUPPORT PROGRAMME FROM THE EFFECTIVENESS OF STATE PERSPECTIVE

Abstract

All over the world, SMEs are often referred to as the backbone of economies. After 1990s, the view of the effectiveness of the state has been widely accepted and governments have responded to assist SMEs in a variety of ways. KOSGEB is the major governmental organization executing the SME policies in Turkey. By studying 4930 Turkish SMEs applied to KOSGEB-backed Branding and Institutionalization support program

in 2015, this study aims to evaluate demographic, ages and size aspects of these SMEs from the effectiveness of the state understanding. The main contribution of this study is to combine the theoretical aspect of effectiveness of the state with the application of this theory in real life with KOSGEB incentives in 2015. This study also aims to evaluate demographic, ages and size aspects of these SMEs. Our findings reveal that when the number of personals in SMEs increases, applications to Institutionalization supports also increase. Furthermore, when the company's average age increases, the number of staff and the size of SMEs also increase. Moreover, while some sectors in Turkey focus on branding supports some others focus on institutionalization supports, in general, all sectors heavily value on manufacturing sector.

Keywords: Effectiveness of State, Government Supports, Branding, Institutionalization, Small and Medium Size Enterprises

1. GİRİŞ

Devletin ekonomideki rolünün ve ağırlığının ne olması gerektiği konusu, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme literatüründe uzun zamandır tartışılmakla birlikte devlet, bazı dönemlerde piyasanın işleyişine fazla müdahale etmemiş, bazı dönemlerde ise piyasaya müdahale ederek veya bizzat üretici olarak ekonomik faaliyetlerde bulunmuştur. Her iki durumun da temel odak noktası, ekonomide etkinliğin sağlanmasıdır (Sarısoy, 2010: 279). 17. yy merkantilistleri ticarete yön vermesi açısından devletlerin büyük rolü olduğunu belirtir. Klasik yaklaşımda devlet, ekonominin sağlıklı bir ortamda işlemesi için bir çerçeve oluşturmakla görevli olup potansiyel olarak eksik rekabete, eksik bilgilenmeye, tamamlanmamış/aksak piyasalara ve değişim maliyetlerine rağmen ekonomik gelişmede ve kurumsal yapının oluşmasında çok önemli bir rol oynayabilir. 18. yy sonlarına doğru Adam Smith kalkınma ve refahın sağlanmasında piyasaların en iyi enstrüman olduğunu, devletin temel fonksiyonunun savunma, eğitim gibi temel hizmetleri sağlamakla sınırlı kalması gerektiğini belirtir (WB, 1997: 21). 20. yüzyıla kadar devletler modern standartlara göre küçük kalmıştır. Uygulamada yaşanan bazı deneyimler, devletin rolünü Tekelci güce sahip olmanın yanı sıra para basma ve ekonomik kararları alma yolunda da genişletmiş, özel mülkiyeti yürürlükten kaldırarak tüm ekonomik faaliyetlerde devleti merkeze oturtan 1917 Rusya Devrimi ve 1930'larda yaşanan Büyük Buhran gibi dramatik olaylar bu süreci değiştirmiştir (WB, 1997: 21).

Özellikle, II. Dünya Savaşında sonrasındaki Keynesyen devrimi, farklı formlarda ortaya çıkan piyasa aksaklıklarının 1929 Dünya Buhranının asıl sebebi olduğuna ikna etmiştir. Dünya çapında etkili olan bu ekonomik kriz ve bunalım, devletin kamusal alandaki hükümranlığını daha da arttırmasının yanı sıra, devleti piyasalara müdahale eden, ekonomik politikaları yönlendiren, sosyal açıdan yardıma muhtaç kesimleri finanse eden bir "Refah Devleti"ne dönüştürmüştür. Zamanla, makroekonomik politikanın hedefleri; tam istihdam, fiyat istikrarı ve ödemeler dengesinin sağlanması olarak açıkça belirtilmiştir. Devletin sosyal,

siyasal ve ekonomik sorumluluklarının artması, devlet tarafından sunulan hizmetlerde verimlilik ve etkinlik unsurlarının göz ardı edilmesine neden olmuştur (Demirel, 2006: 105). Keynesyen yaklaşım, sonrasında kamu kurumları tarafından yerine getirilen görevlerin kapsamı, altyapı hizmetlerinin genişletilmesi dışında eğitim ve sağlık hizmetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiş, ekonomide devlet payının veya müdahalesinin artmasının totaliter politik sistemlerin ortaya çıkmasına neden olacağı tartışmasını başlatmıştır. 1960 ile 1995 yılları arasında sanayi ülkeleri, transferlerin ve sübvansiyonlar ile büyümüş özellikle 1990'ların başından itibaren, Sanayi ülkelerinin önemli bir kısmı geleneksel kamu hizmetleri sağlamak için harcadıklarından daha fazla parayı transfer ve sübvansiyonlarla ekonomilerine aktarmıştır. Savunma ve adalet harcamaları genel hükümet harcamalarının yüzde 10'una gerilemiş, vergi gelirlerinin yarısından çoğu bireysel yararlanıcılara transfer edilmiştir (WB, 1997).

1973 Petrol Kriziyle birlikte tüm dünya ekonomilerini olumsuz etkileyen enflasyon ve durgunluk (stagflasyon), etkin olmayan harcamalar ve devlet kurumlarının büyük finansal zararları kamu görüşünün devletin ekonomik rolünün küçülmesi gerekliliği konusunu gündeme getirmiştir. 1980'lerde tekrar devletin rolünün ekonomik liberalizm yönünde olgunlaşmasına alt zemini hazırlayan küresel olaylar yaşanmış, Neo-liberal politikalar doğrultusunda gittikçe güçlenen Yeni Sağ anlayış ile pek çok ülke kamu yönetimi alanında reform yapma gereğini duyarak piyasa temelli kamu yönetimi inşa etmek amacıyla başarılı reformlar uygulamıştır (Demirel, 2006: 105). Neoliberaler, yoğun devlet müdahalesinin gerekçelerine karşı çıkararak piyasaların ancak kendi başlarına çalıştıkları zaman başarılı olacağını yapılacak bir devlet müdahalesinin iyileşmeyi sağlamayacağını, aksine bu müdahalelerin çok fazla piyasa bozukluğu yaratma potansiyeli taşıdığını iddia ediyordu (Fine, 2008: 221). Neoliberal yaklaşımlar tam rekabet piyasası varsayımı ile piyasanın bütün sorunlarını kendi başına çözebileceğini ve devletin müdahale etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Oysa piyasa mekanizması her zaman kendi başına etkinlik sağlayamadığından etkin devlet olmadan, etkin piyasa olmadan da etkin devlet olunamayacağı aşikârdır (Öztürk, 2006: 35).

Devletin ekonomiye müdahalesinin minimumda tutulduğu bu kalkınma stratejisinin sonucu 1980'lerde borç krizinin yaşandığı ve petrol fiyatlarının düştüğü anda ansızın görülmüştür. Artık çekici bir model olmayan Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birdenbire, kamuya ait firmaların ve hükümetlerin başarısızlığı ile Hükümetler, devletin ekonomiye müdahalesini azaltmak için tasarlanan politikaları benimsemeye başlamıştır. Devletler, üretim, fiyat ve ticaretteki rollerini sınırlamış, serbest pazar dostu stratejiler, gelişmekte olan

dünyanın büyük bölümünü ele geçirmiş 1960 ve 1970'lerin devlet egemen kalkınma modelinden 1980'lerin minimalist devlet anlayışına geçmiştir (WB, 1997). 1990'lı yıllara gelindiğinde devlet ve kamusal alanda büyümenin durmasına rağmen devletin faaliyet alanında tam olarak bir küçülme yaşanmadığı, yeni bir devletçilik anlayışının filizlendiği görülmüştür. Bu nedenle 1990'lı yılların temel arayışı devletin faaliyet alanına ilişkin sınırları çizip, bu kısıtlı alanda devlet mekanizmasının nasıl daha etkin ve verimli kılınabileceği olmuştur (Demirel, 2006, 106). Devletin kalkınma yolunda yapacağı müdahalelere odaklanan bu yeni devletçilik anlayışı, kalkınmayı gerçekleştirmek için devlet müdahalesinin yeniden gündeme gelmesini sağlayan bir düşünce akımı haline gelmiş, küreselleşmenin yaygınlaşması ile de ivme kazanmıştır (Aktel, 2003: 6). Devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunan etkin devlet anlayışının temeli, piyasada var olan birtakım aksaklıklar ve etkin olmayan faaliyetlerdir. Piyasa başarısızlıkları olarak da tanımlanan bu aksaklıkları, piyasa mekanizması kendi içerisinde düzeltemediğinden, devletin bu aksaklıkları düzeltmek için teşvik, destek, regülasyon ve diğer araçlarla piyasaya müdahale etmesi gerekmektedir (Sarısoy, 2010, 279). “Türkiye, 2000’li yıllara “etkin devlet” amaçlı reform projeleri ile girmiş, Devletin küçültülmesini, piyasanın serbest bırakılmasını savunan neoliberal söylemin aksine “güçlü”, “etkin”, “piyasa ile dost”, “girişimci” yeni bir devlet anlayışı ortaya çıkmıştır (Kilim, 2010: 55). Bugün, 1940’larda olduğu gibi devletlerin rolü küresel ekonomilerdeki dramatik olaylardan etkilenmekte olup, ekonomilerdeki küresel bütünleşme ve demokrasinin yayılması hükümetlerin keyfi davranışlar için kapsamını daraltmış, vergiler, yatırım kuralları ve ekonomik politikalar küresel dünya ekonomisi parametrelerine cevap verebilecek şekilde oluşturulmaya başlanmıştır. Teknolojik değişiklikler pazarların geliştirilmesi için yeni fırsatlar oluşturmuş, devlet yönetimleri sadece doğrudan hizmet sağlayıcı değil, ortam sağlayıcı ve düzenleyici yeni roller üstlenmiş, endüstriyel ülkeler, kendilerini refah devleti kısıcında beklenen hizmet ve faydalar için zor seçimler yapmak durumunda görmüşlerdir. Günümüzde devletin rolü geçmiş yüzyıllara göre çok daha önemli bir hal almıştır ve devletlerin, ulusal savunma/altyapı yatırımları yapması, KOBİ’leri, ihracatı, AR-GE faaliyetlerini desteklemesi, piyasaları düzenlemesi/denetlenmesi, dünya ekonomisinin içine girdiği amansız rekabette milli ekonomiyi ve vatandaşlarını koruması tercihten öte zorunluluk ve temel beklentidir.

Ekonomik kalkınma, kurumsallaşarak süreklilik kazanmış ve marka değeri ile katma değerli üretim yapısına sahip işletmelerin sayısının artmasıyla ilişkili olup işletmelerin başarısı ve sürekliliği için devlet teşvik ve desteklerine ihtiyaç hissedilmektedir. Etkin devlet anlayışı, devlet yönetimlerinin doğrudan ticari hayatta faaliyet göstermesi değil, piyasaları

uluslararası rekabette öne geçirecek düzenlemeler yapmasını gerektirir. Bu çalışma, tarihsel bir süreç içerisinde küreselleşmenin dinamikleriyle gelişen etkin devlet anlayışını ele almakta, piyasaların işleyişine devlet destekleriyle müdahale ederek etkinlik oluşturma hedefine bir örnek olarak ilgili KOSGEB desteğine başvuran işletmelerin demografik yapıları ve başvurularının dağılımları incelenmektedir. Çalışma ile başvuran işletmelerin yapısal ve demografik özellikleri etkin devlet prensipleri içerisinde bölgesel hukuki statü, işletme yaşı ve ölçeği ile markalaşma/kurumsallaşma arasındaki ilişki bağlamında analiz edilmektedir. Devlet destek ve teşviklerinin sonuçları etkin devlet uygulamalarının da performansını göstermektedir. Devlet destekleri detaylı analize tabi tutulmadan önce desteklere başvuran ve destek almaya hak kazanan firmaların genel analizlerinin yapılması ve değişkenler bazında ilişkiler kurulması sonraki çalışmalarda yapılacak etki analizlerinin alt yapısını oluşturacaktır. Bu çalışmada etkin devlet anlayışı ve etkin devlet anlayışında devlet desteklerinin Teorik çerçevesi çizildikten sonra, Türkiye’de destek ve teşviklerin tarihi ve Türkiye’de etkin devletin araçlarından birisi olan KOSGEB KOBİ proje destekleri ele alınmakta sonrasında ampirik bir çalışma olarak etkin devlet araçlarından birisi olarak 2015 yılında KOSGEB tarafından KOBİ’lere uygulanan Markalaşma ve Kurumsallaşma Proje Destek Programına başvuran KOBİ’ler analiz edilmektedir.

2. ETKİN DEVLET ANLAYIŞINDA DEVLET DESTEKLERİ

Yeni devletçilik, kalkınma için devlet müdahalesinin yeniden gündeme gelmesini sağlayan bir düşünce akımı olup devletin kalkınma yolunda yapacağı müdahaleleri meşrulaştırmaya ve yeniden formüle etmeye odaklanır (Kilim, 2010: 55). 1990’lardan itibaren yaygınlaşan küreselleşme akımı etkin devlet algısını değiştirmiş, bilgi temelli, bilgiyi işleyen, üreten, dönüştüren, kamusal taleplere daha hızlı cevap verme yeteneğine sahip bir devlet yapılanmasına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Küresel ekonomilerdeki bütünleşme, demokrasinin yayılması, teknolojik değişiklikler gibi oluşumlar sadece yeni pazarlar açmamış, devletlere doğrudan hizmet sağlamanın yanında, ortam sağlayıcı, düzenleyici yeni ve farklı roller de yüklemiştir. Yeni kamu yönetimi anlayışını öngören etkin devlet anlayışına göre kamu yönetiminde kalitenin sağlanması, devletin özel sektör ve sivil toplum örgütlerini de dikkate alarak hizmet sunması, verimliliğin temel alınması gibi araçlar etkin kullanılmadan ekonomik sosyal ve sürdürülebilir bir kalkınma mümkün olmayacaktır (WB, 1997: 18). Ekonomide etkinlik, mevcut kaynakların en uygun bir biçimde değerlendirilerek, mümkün olan en fazla faydanın en az maliyetle sağlanması şeklinde ifade edilmektedir. Etkinlik, kaynakların verimli bir biçimde kullanılması ve hedeflenen sonuçlara ulaşılabilmesi durumunu ifade etmekle beraber (Sarısoy, 2010: 280) etkin devlet kavramı ilk kez Dünya

Bankasının 1997 de yayınladığı bir raporda kullanılmış ve etkin devletin nasıl olması gerektiği tartışılmıştır. Yeni devletçilik akımının bir unsuru olan Etkin devlet anlayışı, vatandaşların devletle olan ilişkilerinde aranılan istikrar, güvenirlilik ve hız özelliklerini bünyesinde toplayan, girişimcileri ve ilgilileri destekleyici güce sahip olan, büyümenin doğrudan temin edicisi değil bir otağı ve katalizörü olarak piyasanın genişlemesine olanak sağlayacak bir aktördür. Etkin devlet, devlet yönetimine girdi/çıkı ilişkisi bağlamında ekonomik rasyonalite ilkelerine göre yaklaşarak kamu yönetiminde verimliliği en üst düzeye çıkarmayı, sonuçta toplumsal refahı sağlamayı amaçlamaktadır (Demirel, 2006: 113). Daha *yetenekli* devletlerin daha *etkin* olması beklenmekle birlikte yeteneklilik ve etkinlik aynı şey değildir. Yeteneklilik faktörü devletlere uyarlandığında hukuk, kamu sağlığı, temel altyapı gibi kolektif faaliyetleri üstlenme ve destekleme becerisi olarak görülürken, etkinlik bu yeteneklerin toplumun ihtiyaçları doğrultusunda uygulanması olarak yorumlanmaktadır. Bir devletin yetenekleri toplumun ilgisi ve yararı doğrultusunda kullanılmazsa yeterince etkin olamayacaktır. Bu anlamda daha etkin devletler için öncelikle devlet taahhüt edebileceği yeteneklerine odaklanmak zorunda olup sonrasında yeni yeteneklerin inşasına girişebilecektir. Ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir kalkınma etkin devlet olmaksızın mümkün değildir ve etkin devlet, ekonomik ve sosyal kalkınma için en alt seviyede merkezi yönetimde kalan değil, en uç noktalarda daha paydaş ve kolaylaştıran bir statüdedir. Etkin devlet anlayışının özünde, devletlerin piyasaları haksız rekabete yol açabilecek şekilde değiştirmesi değil, piyasalara giriş ve piyasalardaki iş ve işlemleri kolaylaştırma çabaları yer almaktadır (WB, 1997: 1).

Kurumsal Ekonomik Teori, Etkin devlet anlayışı ile çok yakından ilişkide olan bir anlayıştır. Bu anlayış üretime, bölüşüme ve mübadeleye alt yapı oluşturan politik, ekonomik ve yasal temel kuralların bir bütünü olarak gördüğü piyasayı destekleyen kurumların en önemli özelliğinin yasal bir çerçeve içerisinde (North, 1990) mülkiyet hakları, bilgilenme hakları, düzenleme rejimleri gibi alanlarda zorlayıcı güce sahip olmasını gösterir (Meyer vd. 2009). North, *kurumları* (institutions) toplum içinde oyunun kuralları olarak tarif eder ve ister ekonomik, ister sosyal, isterse politik tüm insan ilişkilerine şekil veren kısıtlamaların kendisi olarak görür (North, 1990:3). Bu bağlamda *piyasayı destekleyen kurumlar* üretime, bölüşüme ve mübadeleye alt yapı oluşturan politik, ekonomik ve yasal temel kuralların bir bütünü olarak tanımlanabilir (Davis ve North, 1971: 6) ve piyasa mekanizmasının prensiplerini ve daha önemlisi ekonomik özgürlük olgusunu destekleyen bir gerekliliktir (Dung ve Jahnssen, 2011). Piyasayı destekleyen kurumlar, resmi ve gayri resmi kurumlar olmak üzere ikiye ayrılır ve bu kurumlar toplumdaki topluma, kişiden kişiye, hatta kurumdan

kuruma değişiklik gösterir (North, 1990; Peng vd, 2009). Dünya Bankasına göre, piyasaların i) firma (teknoloji, finans, yenilikçi, yönetim); ii) devlet (politik kurumlar, vergileme, yasal sistem, rekabet, düzenleme); iii) toplum (değerler, örf ve gelenekler, ilişkiler, medya) olmak üzere üç temel yapı taşı bulunmaktadır (World Bank, 2012).

Etkin devlet içerisinde piyasayı destekleyen unsurlar on başlık altında toplanabilir; i) *işletme özgürlüğü*; ii) *ticaret özgürlüğü*; iii) *mali özgürlük*; iv) *hükümet harcamaları*; v) *parasal özgürlük*; vi) *yatırım özgürlüğü*; vii) *finansal özgürlük*; viii) *mülkiyet hakları*; ix) *yolsuzlukların engellenmesi* ve x) *işgücü özgürlüğüdür* (Miller ve Holmes, 2011; Dung ve Jahnssen, 2011). Bu unsurlara sahip güçlü piyasalar değişim maliyetlerini büyük oranda azaltıp uzun dönemli ilişkilerde şeffaflık sağlayacağından daha fazla tercih edilmektedirler (North, 1990). Bu bağlamda etkin devletin, sadece merkezi yönetimde kalan değil ekonomik ve sosyal kalkınma için süreci yaygınlaştıran, kolaylaştıran çeşitli teşvik sistemleri ülke sanayisinin tesis edilmesi, korunması ve rekabete hazır hale getirilmesini destekleyen, düzenleyen, rekabet ortamını oluşturan, yasal sistemi inşa eden, dinamik ve katılımcı bir yapı göstermesi beklenmektedir.

3. ETKİN DEVLET YAKLAŞIMINDA TÜRKİYE’DE DESTEK/TEŞVİKLER VE KOSGEB

Destek/Teşvikler, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmelelerdir. Teşvik sistemleri, ülke sanayisinin tesis edilmesi, üretimin, istihdamın, ihracatın artırılması gibi genel amaçlarının dışında sektörel gelişmenin sağlanması, Ar-Ge kapasitesinin artırılarak yenilikçiliğin geliştirilmesi, işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması gibi amaçlar da gütmekte, sektörlerin korunması ve rekabete hazır hale getirilmesi aşamalarında destekleyici ve koruyucu işlevler üstlenmektedir. Diğer kamu politikalarından farklı olarak ekonomiye doğrudan enjekte edilen teşvikler, etkilerinin kısa sürede ortaya çıkması açısından ekonomik gelişme için kritik rol oynamaktadır. Değişen koşulları kapsayan ve değişimlere anında uyarlanabilen bir teşvik sistemi özellikle uluslararası gelişmelere ve değişimlere ülke ekonomisinin adapte edilmesi ve kalkınma stratejilerine uygun gelişme sağlanmasının temini için çalışan gelişmekte olan ülkeler için kaçınılmazdır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 1). Piyasayı düzenlemeyi amaçlayan destek ve teşvikler sağlayan kamu kurumları KOBİ’ler başta olmak üzere tüm firmalar için çok fazla önem arz ederler (Dung ve Jahnssen, 2011). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde teşvik politikaları; ülke sanayilerinin rekabet gücünü artırarak uluslararası değişim ve gelişmelere uyumunu sağlamak, bölgelerarası gelir dağılımı adaletsizliklerini ve gelişmişlik farklarını

gidermek, sermayeyi tabana yayarak rasyonel kaynak dağılımını sağlamak, işsizliği azaltmak, katma değeri yüksek teknolojilerin kullanarak verimliliği arttırmak, ihracatı artırmak, yabancı sermayeyi ülkeye çekmek ve ülke kalkınmasında hedeflenen noktaya ulaşmak amacıyla uygulanmaktadır (Duran, 2003: 8).

Cumhuriyet öncesi teşvik sistemi, 14.12.1913 yılında çıkarılan “Teşviki Sanayi Kanunu Muvakkati” değeri 1000 Lirayı geçen ve en az 5 HB motor gücü kullanan sanayi kuruluşlarının makine donatım ile hammadde ve yardımcı maddelerinin dış alımında gümrük vergisi istisnası sağlanmasını, sanayi tesisleri için 5000 metrekareye kadar arazi bağışını, emlak vergisi, öşür bedeli, ruhsatname harçları, inşaat vergisi muafiyeti ile yatırım ve işletme ihtiyacı malların gümrük muafiyeti mümkün kılmıştır (Kildiş, 2016). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte gerçekleştirilen Birinci İzmir İktisat Kongresinde sanayi ve sanayicinin teşvik edilmesi, sanayi alanında kredi imkânlarının artırılması ve çeşitli kolaylıkların sağlanması, sanayinin ihtiyacı olan teknik elemanların yetiştirilmesi için gerekli eğitim kurumlarının oluşturulması, sanayi odalarının kurulması, borsaların millileştirilmesi, tekelliliğe karşı mücadele edilmesi, bir ana (esas) ticaret bankasının kurulması, himayeci gümrük sisteminin kurulması gibi kararlar alınmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar, hükümeti bağlayıcı nitelikte olmamakla birlikte çeşitli sınıfların isteklerini ve ekonomiye bakışlarını göstermesi açısından önemlidir ve hükümetin program ve faaliyetlerine büyük ölçüde yön veren bu teklifler devlet destek ve teşviklerine ilişkin taleplerdir (Koç, 2000, 153-156).

Dönemine göre oldukça ileri tedbirlerle geliştirilen “Teşvik-i Sanayi Kanunu” 1927 yılında güncellenerek süresi uzatılmıştır. 22.04.1930 tarihli İkinci Sanayi Kongresinde sanayinin gelişmesi ve desteklenmesi ile ilgili konular görüşülmekle birlikte Kongre sonrası alınan kararlar ile istenilen başarıya ulaşamamış, özel sektör ağırlıklı kalkınma stratejisi bırakılarak kamu ve özel kesimin beraber yer aldığı karma ekonomik düzen benimsenmiştir. “Teşvik-i Sanayi Kanunu” yeni bir düzenlemeye gidilmeksizin, 1942 yılında yürürlükten kaldırıldığından, 1942 yılına kadar özel sektör sanayi yatırımlarının desteklenmesine yönelik politika ve faaliyetler ortada kalmıştır. 1951 yılında “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu”, 1953 yılında Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu” ile tekrar özel sektör öncelikli politikalar izlenmeye başlanmış, ayrıca sanayi kesimine orta ve uzun vadeli yatırım kredisi teşvikleri sağlamak amacıyla “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası” kurulmuştur. Yatırım teşvikleri alanında 1963 yılına kadar yeni bir düzenlemeye gidilmemiş ve sanayi biçimsel olarak desteklenmemiştir. 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulmasıyla planlı döneme geçen Türkiye'de, özendirme ve yönlendirme önlemleri gerçek anlamı ile bu dönemde uygulanmaya başlamış ve günün koşullarına göre belirlenen stratejiler ve politikalar

çerçevesinde Türkiye'deki teşvik sistemi geliştirilerek genel hatları ile bugünkü halini almıştır (Eser, 2011: 73-75).

Etkin devlet anlayışının bir unsuru olarak Türkiye'de devlet, 1980'den bu yana temel ilke olarak piyasa ekonomisine eğilimli politikalara yönelik bir dizi tedbirle, çeşitli piyasalara doğrudan müdahale etmiş özellikle de teşvikler ile mal piyasalarına doğrudan destek vermiştir (Alkin, 2004: 6-7). 1980'li yıllarda uygulanan yatırım teşviklerinin felsefesinde, önceki ekonomik planlara göre oldukça önemli değişiklikler olmuş, teşvikler, yalnız toplam sabit sermaye yatırımlarının gerçekleşmesi için değil, aynı zamanda yatırımların, öngörülen sektörel önceliklere göre dağılımının sağlanması amacıyla da kullanılmaya başlamıştır. Bu dönemde teşvik tedbirlerine yatırım kararlarını etkileyecek büyüklükte nakit teşvikler eklenmesiyle bazı sektörlerde yatırımlar ciddi ölçülerde artırılmıştır. Yatırımın yaklaşık yüzde 50'sine varan nakit hibe şeklindeki Kaynak Kullanımını Destekleme Primi (KKDP) uygulaması eğitim, sağlık, turizm gibi özel önem taşıyan sektörlerde yatırım patlaması yaratmıştır. Devletin bütçeden yatırımların teşvik edilmesi maksadıyla ayırmış olduğu kaynaklar 1990'lardan itibaren, kamuda baş gösteren kaynak sıkıntısı neticesinde yetersiz kalmış ve nakit teşviklerin kullanımında usulsüzlükler görülmüştür. Bu sebeplerle 1991 yılından itibaren KKDP uygulaması kaldırılarak çeşitli vergilerdeki indirimleri içeren bir yatırım teşvik sistemi getirilmiştir (Eser, 2011: 78).

Yine bu dönemde teşvik faaliyetlerine ilişkin kurumsal yapılanmada önemli değişiklikler olmuştur. 1990'ların başına kadar DPT Müsteşarlığı'nda bulunan Teşvik ve Uygulama (İhracat ve Yatırım), Yabancı Sermaye ve Serbest Bölgeler Başkanlıkları, "Genel Müdürlük" haline dönüştürülerek Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanmıştır. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde yatırım ve ihracat teşvikleri birlikte iken, kısa bir süre sonra, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın iki ayrı Müsteşarlığa ayrılması ile yatırımlarda devlet yardımlarına yönelik faaliyet gösteren, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü ile Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Hazine Müsteşarlığı'nda kalmış; İhracat Genel Müdürlüğü ve Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü ise Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanmıştır (Eser, 2011: 79).

1990'lı yıllarda Avrupa Birliği ile yaşanan gelişmeler, hükümetleri bu süreçte ekonomik uyum sorunları yaşayacağı düşünülen KOBİ'ler açısından koruyucu, kapsayıcı tedbirler almaya yönlendirmiştir. KOBİ'lerin artan önemi doğrultusunda 20.04.1990 tarihinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. KOBİ'lerin Kalkınma Planı ve Yıllık Programlara uygun olarak korunması, teşvik edilmesi, üretim, kalite ve standartlarının artırılması, ürün geliştirmeye yönelik

taleplerinin karşılanması, istihdam yaratmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmeleri amacıyla, 96/8615 sayılı “Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Kararı” yürürlüğe girmiştir. Bu karar işyerinde en çok 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makina-teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net 50 Milyar TL'ye kadar olan KOBİ yatırımlarının desteklenmesini kapsamaktadır (Resmi Gazete, 1996).

Etkin devlet anlayışı içinde yeni dönemin temel sorunu ulusal planlama değil, bölgesel önceliklerin ön plana çıktığı kalkınma yaklaşımı olmuştur. Bütüncül düzeyde planlama anlayışının yeni kalkınma anlayışı temelinde kendisine yer bulamaması nedeniyle merkezi planlamaya dayalı Devlet Planlama Teşkilatı yerine kurulan Kalkınma Bakanlığının yeni kalkınma anlayışı temelinde planlama, merkezi düzeyde değil, yerel düzeyde ve stratejik bir perspektifle ele alınan bir yaklaşım sunması amaçlanmaktadır (Övgün, 2011: 279). 2000'li yıllara kadar yürütülen teşvik uygulamalarında bölge bazlı sosyoekonomik tespitler yapılarak öncelik arz eden sektörler belirlenmiş ve bu tür yatırımlar bölge kalkınma düzeyine göre teşviklerden öncelikli pay alma konumuna getirilmiştir. 25.01.2006 tarih ve 5449 no'lu Kanun ile kendine özgü çalışma ve finansman mekanizmasına sahip, kâr amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve STK'ları bir araya getiren, Kamu tüzel kişiliğine sahip kalkınma ajansları kurulmuştur. Sanayi Teknoloji Bakanlığının ilgili kuruluşları olarak ülkemizde 26 kalkınma ajansı hizmet vermektedir. 2009 yılında hazırlanan teşvik sistemi ülkeyi dört yatırım bölgesine ayırarak teşvike konu olan yatırım alanları yelpazesini genişletmiş ve ihracat, ithalat, rekabet edebilirlik ve istihdam gibi bağlantılı makroekonomik göstergelerin geliştirilmesine de öncelik vermiştir” (Akdeve ve Karagöl, 2013: 338).

İhracat ve yatırımları genişletmeye dayalı teşvik sistemi, 2000'li yıllardan sonra inovasyon, araştırma geliştirme, teknoloji bölgeleri, katma değerli KOBİ'ler, yeni girişimci, temiz çevre, uluslararası rekabet, proje kültürünün geliştirilmesi, nitelikli istihdam gibi alanlara odaklanmıştır. Etkin devlet anlayışı açısından 2011 yılı bir diğer önemli dönemdir. 6/4/2011 tarih ve 6223 sayılı Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ihdas edilmiş, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı birleştirilip, Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı

kurulmuş Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına dönüştürülmüştür.

Türkiye'nin 2023 vizyonu ile paralel olarak “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” 19/06/2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni Yatırım Teşvikleri; Yatırımların Teşviki, Stratejik Yatırımların Teşviki, Genel Teşvik ve Genel Destek olmak üzere 4 ana bileşenden oluşmakta olup Yeni Yatırım Teşvik Sisteminde; Katma Değer Vergisi İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği, Gelir Vergisi Stopajı Desteği, Sigorta Primi Desteği, Faiz Desteği, Yatırım Yeri Tahsisi ve Katma Değer Vergisi İadesi olmak üzere 9 adet destek unsuru yer almaktadır. Her ilde desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomik ölçek büyüklükleri dikkate alınarak tespit edilmiştir. Bu çerçevede, hangi illerde hangi yatırım konularının bölgesel desteklerden yararlanabileceği, asgari sabit yatırım tutarları ve/veya kapasiteleri belirlenmiştir (Ekonomi Bakanlığı, 2013: 1-5). Yatırım Teşvik Programının sağladığı destekler, 1 Ocak 2012 tarihinden sonra müracaat edilmek suretiyle teşvik belgesi düzenlenen tüm yatırımlar için uygulanmış, bir yıl içerisinde 4840 yatırım projesi kabul edilmiştir (Ekonomi Bakanlığı, 2013: 14).

Etkin devlet içerisindeki bölgesel bakış açısıyla 2009 yılında KOSGEB Kuruluş Kanununda yapılan değişiklikle hizmet ve ticaret sektörü de KOSGEB hedef kitlesine dâhil edilmiş ve yerelde hizmet vermek üzere 81 ilde yapılanma sağlanmıştır. Piyasalara yönelik destek ve teşvikler genel olarak artmakla birlikte, KOBİ'lere sağlanan destek ve teşviklerin, KOBİ'lerin artan önemine bağlı olarak nitelik ve nicelik açısından sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2010 yılında 360 Milyon TL ödenek tahsisi yapılan KOSGEB'in 2017 bütçesi 2 Milyar TL'ye yakındır. Yıllar itibariyle sürekli artan destek miktarı, Etkin devlet içerisinde KOBİ'lerin ve verilen destek ve teşviklerin öncelikli politikasını ortaya koymaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ), dünyadaki istisnasız tüm ülkelerin ekonomik büyüme ve istihdam artışlarında vazgeçilmez temel yapı taşı olma görevini üstlenerek bu ülkelerin rekabet gücü yüksek bir ekonomi oluşturabilmeleri ve kalkınmalarını sürdürülebilmeleri için sosyo-ekonomik gelişmenin lokomotifini olmuşlardır (Heilbrunn, 2007: 8; Hung vd., 2015: 190, Lejárraga vd., 2014: 9). Bu nedenle hükümetler KOBİ'ler için iş ortamını iyileştirerek girişimci ekonomiyi oluşturmak ve girişim sisteminde faaliyet gösteren işletmeler için genel deregülasyon önlemleri, vergi reformları, yönetsel reformlar ve işgücü reformları gibi teşvikler sağlamışlar, KOBİ'lerin finansmana erişimini iyileştirmek için tedbirler getirmişlerdir (Parker, 2000: 2-6).

Tablo 1. Türkiye’de KOBİ Sınıflandırması

	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Büyüklükteki İşletme
Yıllık Çalışan Sayısı	≤9	10-49	50-249
Yıllık Net Satış Hasılatı (Milyon TL)	≤ 1	≤ 8	≤ 40
Yıllık Mali Bilanço Değeri(Milyon TL)	≤1	≤ 8	≤ 40

Kaynak:<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104-11.htm>

TÜİK İş Kayıtları Girişim Sayıları Çalışması sonuçlarına göre 2013 yılında Türkiye’de toplam 3.529.541 girişim faaliyette bulunmakta olup, Türkiye’de 2014 yılında toplam girişim sayısının % 99,8’ini, toplam istihdamın % 73,5’ini, maaş ve ücretlerin % 54,1’ini, cironun % 62’sini, faktör maliyetiyle katma değer (FMKD) % 53,5’ini ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın % 55’ini KOBİ’ler oluşturmaktadır. Ülkemiz ihracatının 2015 yılında % 55,1’i yine KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmektedir. (KSEP, 2015: 27). 2015 yılı verilerine göre KOBİ’ler Türkiye’deki toplam Ar-Ge harcamalarının ancak %17,7’sini gerçekleştirmiştir (TÜİK, 2016). Girişim sayısı ve istihdamdaki büyük rollerine rağmen KOBİ’lerin Ar-Ge yatırımları oldukça düşüktür.

Dünya genelinde KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmalarda, KOBİ’lerin karşılaştıkları sorunların başında finansman sorunlarının olduğu görülmektedir (Memiş ve Sever, 2001: 68; Nigrini ve Schoombee, 2002: 1; Çelik, 2007: 1; Karacibioglu, 2007: 23; OECD, 2016: 5; Vinde, 1995: 4). Finansman kaynaklarına ulaşım, özellikle yenilikçi KOBİ’lerin kurulmasında ve gelişmesinde en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir (OECD, 2009: 5). Hükümetler özellikle ekonomik kriz dönemlerinde KOBİ’lerin, satışlarının desteklenmesi, işletme sermayelerini bitirmelerinin engellenmesi, finansal kaynaklara ulaşımının artırılması ve yatırım seviyelerinin yükseltilmesi için KOBİ’leri desteklemektedir (OECD, 2009: 2).

Türkiye’de KOSGEB, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ilgili bir kuruluşu olarak küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin teknolojik yeniliklere hızla uyumlarını sağlamak, rekabet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkinliklerini arttırmak amacıyla, 3624 sayılı kanunla 20 Nisan 1990 tarihinde kurulmuştur. Sadece imalat sanayiini desteklemek üzere kurulan KOSGEB’in etki alanı 2009 yılından itibaren hizmet işletmelerini de kapsayacak şekilde genişletilmiş olup KOSGEB Türkiye’de 81 ildeki 88 hizmet merkezi ile KOBİ’leri Tablo 1’de yer alan 12 farklı başlıkta desteklemektedir (KOSGEB, 2014a, 2014b, 2015).

Tablo 2. KOSGEB Tarafından KOBİ’lere Sağlanan Destekler

TEKNOPAZAR - Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Genel Destek Programı

Destek Programı	
Endüstriyel Uygulama Programı	İşbirliği Güçbirliği Destek Programı
Ar-Ge ve İnovasyon Programı	Tematik Proje Destek Programı
KOBİGEL KOBİ Gelişim Destek Programı	KOBİ Proje Destek Programı
Girişimcilik Destek Programı	Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı
KOSGEB Laboratuvar Hizmetleri	Kredi Faiz Desteği
Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı	KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı
Stratejik Ürün Destek Programı	

Kaynak: KOSGEB, 2018

Tablo 2’de görüleceği üzere KOSGEB, karşılıksız hibeler, teknik ve yönetim danışmanlıkları, eğitim programları, laboratuvar hizmetleri gibi destek ve teşvikler vermek suretiyle çok geniş yelpazede önemli roller üstlenen bir kurum olup yıllar itibariyle Genel Bütçeden KOSGEB’e ayrılan pay hızla artmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Destek Bütçeleri

Yıl	İlk Tahsis Bütçe (000 TL)
2006	209.890
2007	222.368
2010	360.324.
2013	457.948
2015	568.319
2016	1.236.898
2018	2.000.000

Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporları <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/349/plan-raporlar-ve-mali-tablolar>

Etkin devlet yönetiminin hayata geçirilmesinde KOBİ’lere sağlanacak desteklerin de en etkin biçimde uygulanması zorunluluktur. Bir taraftan KOBİ’lerin finansman ihtiyacı karşılırken diğer taraftan KOBİ’lerin finansman sağlayacakları alanların doğru tespit edilmesi ve haksız rekabete sebep olunmaması sağlanan desteklerin de etkinliği için hayatidir. Etkin devlet anlayışının da bir sonucu olarak KOBİ’lerin kurumsallaşma ve markalaşmalarına yönelik finansman ihtiyaçları, KOSGEB’in öncelikli destek amaçlarından birisi olarak görülmüş ve KOBİ Proje Destek Programı kapsamında 30 Ocak 2015-10 Nisan 2015 tarihinde “Yönetim Becerilerinin ve Kurumsal Yetkinliklerinin Geliştirilmesi-Kurumsallaştırma” ve “Tanınmış Ürün/Hizmet Süreci Oluşturma-Markalaşma” konularında Proje Teklif Çağrısına çıkmıştır.

Yapılan araştırmalar, KOBİ’lerin en önemli sorunlarından birinin, kurumsallaşamamak olduğunu ortaya koymaktadır (Müftüoğlu, 1998; Karpuzoğlu, 2000; Okur 2003; Aydınlık ve Karagülle, 2006; Tetik ve Uluyol, 2005; Dung ve Jahnsen, 2011). KOBİ’lerde kurumsallaşma, işletmeyi sistemli bir yapıya kavuşturma (Baraz, 2006: 124); kişilerden ziyade belirli kurallara (Fındıkçı, 2007: 86), standartlara ve prosedürlere göre

işletim sağlama (Karpuzoglu, 2006), aileyi ve işletmeyi dışarıda oluşan koşullara uyarlama (Tetik ve Uluyol, 2005: 20), istikrarsız, dağınık ve dar teknik faaliyetlerden uzaklaşarak, denge, düzen, belirlilik ve sosyal bütünleşmeyi sağlama (Selznick, 1996: 271), kurumsal bir kimliğe sahip olma (Leaptrott, 2005: 216), kurumun yönetimini yani geleceğini güvenceye alarak sürekliliğini sağlama gibi değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Kurumsallaşma, paylaşılan kuralların geliştirilmesiyle ilgili olup, süreçleri ve yükümlülükleri içermektedir. Bu yükümlülükler, iş çevresi aktörlerinden topluma kadar uzanmaktadır (Sharfman, 1994:239). Kurumsallaşan işletmelerin büyümek ve kâr oranlarını artırmak amacıyla dış pazarlara açılıp ürünlerini ihraç etmesi noktasında en büyük etken kurumsallaşmadır ve kurumsallaşmanın firmaların ihracat oranlarını artırması konusunda olumlu etkileri vardır. Sarıtaş, Gürsoy ve Sarı tarafından yapılan çalışmada kurumsallaşma arttıkça ihracatın arttığı tespit edilmiştir (Sarıtaş, Gürsoy ve Sarı, 2016: 1).

KOBİ'lerin uluslararası rekabet gücünü etkileyen hayati bir unsur olan ve dolayısıyla etkin devlet olgusunun müdahale alanı olan anahtar kelime markalaşmadır. Marka, işletmeleri değerli kılan piyasa değerini artıran ve pazar değerini artırarak işletmeyi kârlılığa taşıyan ürünün tanımlayıcısıdır (Civan ve Kötüoğlu, 2007: 7). Amerikan Pazarlama Birliğinin tanımına göre marka; bir satıcının ürün veya hizmetini diğer satıcılardan ayıran isim, terim tasarım, sembol veya diğer özelliklerdir (AMA, 2016). Literatürde markalaşma konusu çok detaylı çalışılan bir konu olmasına rağmen, bu çalışmalar ağırlıklı olarak büyük firmalarda markalaşma üzerinde yoğunlaşmış ve KOBİ'lerdeki markalaşma konusu ihmal edilmiştir (Aaker, 1996; de Chernatony ve McDonald, 2003; Keller, 2003; Keller ve Lehmann, 2009; Kapferer, 2004; Krake, 2005). Büyük organizasyonlardaki marka konusu daha çok kaynak etkinliği, resmi yapılanmalar, uzmanlaşma, performans değerlendirme ve ölçme ve uzun dönemli planlama üzerine yoğunlaşırken (Aaker, 2010; Aaker ve Biel, 1993; Coviello vd, 2000; Kapferer, 2002), KOBİ'lerde marka, bu firmaların daha düz ve gayri resmi organizasyon yapısına sahip olmalarından, yenilikçilik, yaratıcılık, anında planlayıcılık, finansal kaynakların yetersizliği gibi konulardan dolayı daha farklı bir yaklaşımla incelenir (Carson, 1990; McGaughey, 1998; Gilmore vd., 2001).

4. KOSGEB MARKALAŞMA VE KURUMSALLAŞMA PROJE DESTEK PROGRAMI BAŞVURULARININ ANALİZİ

Türkiye'de Etkin devlet unsuru olarak hükümetler gittikçe artan oranda KOBİ'lere destek olmak suretiyle ekonomiye müdahalede bulunmaktadır. 2015 yılının başında, 100 milyon TL bütçeli destek programının ilk aşaması 10 Nisan 2015 tarihinde başvuruların alınması ile başlayıp, projelerin 3 Temmuz 2015 tarihinde değerlendirilmesi ile tamamlanmış

olup toplam 902 proje KOSGEB tarafından desteklenmiştir. Kurumsallaşma başlığında KOBİ'lerin kurumsallaşma yatırımlarının desteklenmesi, Markalaşma başlığında ise işletmelerin kendi markaları ile ulusal ve uluslararası pazarlarda marka imajı oluşturmalarının özendirilmesi ve böyle bir bilincin oluşturulması amacıyla, gerçekleştirecekleri çalışmalara ilişkin giderlere destek verilmesi amaçlanmaktadır. Bu alışma ile etkin devlet enstrümanlarından birisi olan markalaşma ve kurumsallaşmaya yönelik proje desteklerine başvuran işletmelerin, hukuki statüsü, işletme yaşı, bölgesi ve ölçeği ile markalaşma/kurumsallaşma talepleri arasındaki ilişkinin, KOSGEB veri tabanı kullanılarak araştırılmasıdır. Gerçekleştirilen analizler, etkin devlet anlayışı içerisinde kamu politikaları belirleyici ve uygulayıcılarına yol gostermesi açısından ve ilgili desteklerin etki analizi çalışmalarına temel oluşturması bakımından önemlidir.

4.1. KOSGEB Proje Destek Programı Başvurularının Değerlendirilmesi

KOSGEB tarafından 2015 yılında ‘‘Markalaşma ve Kurumsallaşma’’ odaklı KOBİ Proje Destek Programına toplam 6,260 KOBİ başvurmuştur. Başvurusunu iptal eden ve geçersiz bilgi ile başvurusu silinenlerden sonra markalaşma için geçerli başvuru sayısı 1590’a, kurumsallaşma için 3340’a düşerek, toplamda 4930 olmuştur (Tablo, 2).

Tablo 4. Başvuran İşletmelerin alıştırdığı Toplam Personel Sayısı

Personel Sayısı	İşletme Sayısı	Frekans (%)	Markalaşma Odaklı İşletmeler	Kurumsallaşma Odaklı İşletmeler
0-9 (Mikro)	1.371	30,00	456	915
10-49 (Küçük)	2.113	46,24	697	1.416
50-249 (Orta)	1.076	23,54	278	798
250+	10	0,22	1	9
Toplam	4570	100,00	1432	3138

Kaynak: KOSGEB

Gerçekleştirilen başvuruların yaklaşık % 68’i kurumsallaşma, yaklaşık % 32’si markalaşma odaklıdır. Proje başvurusunda bulunan firmaların büyük kısmının kurumsallaşma projelerine yönelmesi kurumsallaşmaya verilen önceliğin bir göstergesi niteliğindedir. Burada firmaların gerçekten kurumsallaşma ihtiyacı hissettiği için mi yoksa son yıllarda popüler bir kavram olduğu için mi tercih edildiği önemlidir. Bu noktada kurumsallaşma açısından proje sonuçlarının başarı durumu desteklerin etkinlik derecesini de gösterecektir. KOBİ Proje Destek Programına başvuran ve personel sayısını belirten 4,570 işletmenin 3484 tanesi mikro ve küçük işletmelerden oluşmaktadır. Personel sayısı arttıķa işletmelerin kurumsallaşma ihtiyacının artacağı ön görülmektedir. Başvurular incelendiğinde kurumsallaşmaya başvuran orta ölçekli KOBİ’lerin personel sayısı, markalaşma desteğine başvuran aynı ölçekteki

işletmelere göre daha fazla olmakla birlikte mikro ve küçük işletmelerde kurumsallaşmaya başvuran işletmelerin personel sayıları daha düşüktür.

Tablo 5. Konu ve Hukuki Statü Bazında Başvurular

İşletmenin Hukuki Statüsü	İşletme Sayısı	Frekans (%)	Markalaşma Odaklı İşletmeler	Kurumsallaşma Odaklı İşletmeler
Limited	3.209	66	1.000	2.209
Anonim	1.140	23,12	375	765
Şahıs	550	11,16	204	346
Adi Ortaklık	12	0,24	5	7
Diğer	12	0,24	5	7
Kollektif	7	0,14	1	6
Toplam	4.930	100	1.590	3.340

Kaynak: KOSGEB

Başvuran işletmelerin yaklaşık %90'ı şirket statüsündedir. Şirket statüsü diğer kuruluş yapılarına kıyasla markalaşma ve kurumsallaşma çabaları açısından daha verimli olabilmekle birlikte KOSGEB tercihen böyle bir politika tercih etmediyse şirket statüsü dışındaki yapıların da marka ve kurumsallaşmaya yönelik proje başvuruları özendirilebilir.

Tablo 6. İşletmenin Yaşı

İşletmenin Kurulduğu Tarih	İşletme Sayısı	Frekans (%)	Markalaşma Odaklı İşletmeler	Kurumsallaşma Odaklı İşletmeler
1990 ve öncesi	442	8,97	138	304
1991-2000	1.274	25,84	401	873
2001-2009	1.594	32,33	546	1.048
2010 sonrası	1.620	32,86	505	1.115
Toplam	4.930	100	1.590	3.340

Kaynak; KOSGEB

KOBİ Proje Destek Programına başvuran toplam 4930 işletmenin yaklaşık 3/4'ü 2000 yılından sonra kurulmuş ve bunların yine yarısından çoğu kurumsallaşma desteğine başvuru yapmıştır. Daha tecrübeli işletmelerde markalaşma ve kurumsallaşma çabalarına duyulan ihtiyacın daha fazla hissedilebileceği ve devlet desteklerine başvuruda daha tecrübeli olduklarından daha avantajlı olacakları ön görülmekle birlikte başvurularda 25 yılın üzerindeki yaşa sahip başvuran işletme sayısının azlığı, yeni kurulan işletmelerin markalaşma ve kurumsallaşmaya yönelik desteklere daha fazla ihtiyaç hissettikleri veya destek süreçlerine zaman ayırmaya daha istekli olduklarını göstermektedir.

Proje destek başvurusunda bulunan ve 25 yılın üzerinde kurulmuş olan işletmelerin oranı % 9'un altındadır. Daha tecrübeli işletmelerde markalaşma ve kurumsallaşma çabalarına duyulan ihtiyacın daha fazla hissedilebileceği ve devlet desteklerine başvuruda daha tecrübeli olduklarından daha avantajlı olacakları ön görülmekle birlikte başvurularda 25 yılın üzerindeki yaşa sahip başvuran işletme sayısının azlığı, nispeten yeni kurulan işletmelerin

markalaşma ve kurumsallaşmaya yönelik desteklere daha fazla ihtiyaç hissettikleri veya destek süreçlerine zaman ayırmaya daha istekli oldukları şeklinde yorumlanabilecektir.

Tablo 7. Projenin Onay Durumu

Projenin Durumu	İşletme Sayısı	Frekans (%)	Markalaşma Odaklı İşletmeler	Kurumsallaşma Odaklı İşletmeler
Kabul Edilenler	2.382	48,32	687	1.695
Reddedilenler	2.548	51,68	903	1.645
Genel Toplam	4.930	100,00	1.590	3.340

Kaynak: KOSGEB

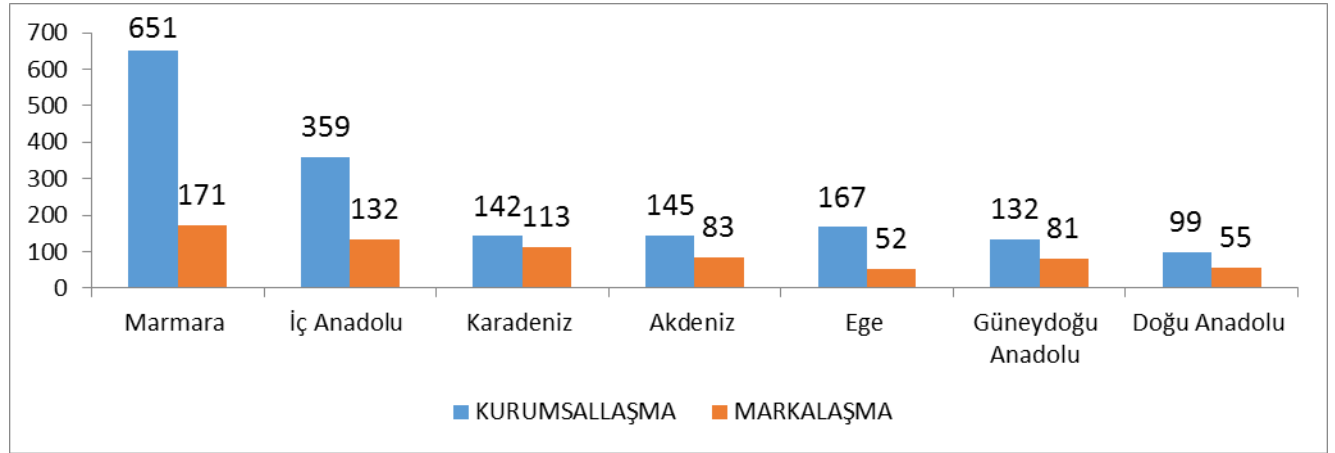
Projelerin başvurularının kabulünde kurumsallaşma odaklı projelerin daha çok olduğu, Markalaşma destek başvurularında reddedilme oranı daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bundan işletmelerin önce kurumsallaştığı daha sonra markalaşmaya yöneldiği sonucu çıkarılabileceği gibi KOBİ'lerin markalaşma ihtiyaçlarının ortaya çıkmasının bu kurumların kurumsallaşmalarına bağlı olduğu yorumu da yapılabilir. Projelerin reddedilmesinde rol oynayan faktörler arasında formların düzgün doldurulamaması, başvuru şartlarının karşılanmaması, formu dolduran kişinin deneyimsiz olması sayılabilir. KOSGEB tarafından yapılan incelemeler ve elemeler sonucunda markalaşma için 215 KOBİ'ye, kurumsallaşma için 687 KOBİ'ye, toplamda 902 projeye destek verilmesine karar verilmiştir. Kabul edilen Markalaşma odaklı proje başvurularının % 29'u mikro ölçekli işletmelerden, % 50'si küçük ölçekli işletmelerden, % 21'i orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Orta lekli işletmelerin markalaşma çabaları için daha fazla başvuru yapmaları beklenirken, beklenilenin aksine orta ölçekli işletmelerin başvurusu küçük işletmelerin başvurusunun yarısı kadar gerçekleşmiştir.

Tablo 8. İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Sektör

Faaliyet Gösterilen Sektör	NACE Kodu	İşletme Sayısı	Frekans (%)	Markalaşma Odaklı İşletmeler	Markalaşma odaklı işletmeler içindeki payı (%)	Kurumsallaşma Odaklı İşletmeler	Kurumsallaşma odaklı işletmeler içindeki payı (%)
İmalat	(10-33)	2563	51,99	798	50,19	1765	52,84
Ticaret, Taşıt Onarımı	(45-48)	1091	22,13	388	24,40	703	21,05
Mesleki Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	(70-75)	364	7,38	88	5,53	276	8,26
Bilgi ve İletişim	(58-64)	264	5,35	105	6,60	159	4,76
İnşaat	(41-44)	218	4,42	66	4,15	152	4,55
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	(55-57)	174	3,53	73	4,59	101	3,02
İdari ve Destek Faaliyetleri	(77-83)	115	2,33	44	2,77	71	2,13
Ulaştırma ve Depolama	(49-54)	69	1,40	10	0,63	59	1,77
Diğer Hizmetler	(95-97)	33	0,67	9	0,57	24	0,72
Elektrik, Gaz. Vb. Üretim ve Dağılımı	(35-35.3)	15	0,30	4	0,25	11	0,33
Su Temini, Kanalizasyon. Vb.	(36-39)	12	0,24	2	0,13	10	0,30
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	(5-10)	11	0,22	2	0,13	9	0,27
Kültür, Sanat ve Eğlence ve Spor	(91-92)	1	0,02	1	0,06	0	0,00
Toplam		4.930	100	1.590	100,00	3.340	100

Kaynak: KOSGEB

Proje başvurularının önemli kısmını imalat sanayii oluşturmakta ve bazı sektörlerde markalaşma bazı sektörlerde ise kurumsallaşma başvuruları öne çıkmaktadır. Örneğin konaklama ve yiyecek malzemeleri sektöründe faaliyet gösteren işletmeler daha çok markalaşma odaklı desteğe yönelmektedir. Yine Bilimsel ve Mesleki teknik faaliyetler sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kurumsallaşma desteklerine başvurular içindeki payının markalaşma desteklerine başvurular içindeki payı ile karşılaştırıldığında %50 den fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Kabul Edilen Projelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: KOSGEB

Etkin devletin en önemli amaçlarından birisi bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farklarının asgari düzeye indirilmesi olup devletler gelişmişlik düzeyi düşük bölgelerin kalkınması için destek ve teşvikler aracılığı ile müdahalelerde bulunurlar. Destek başvurularının bölgesel dağılımı incelendiğinde kurumsallaşma ve markalaşma başvurularının kabulünde Marmara bölgesi başı çekmekte olup en az başvuru kabulünün yapıldığı bölge Doğu Anadolu Bölgesidir. Kurumsallaşma başvurularının % 38 ve markalaşma kabullerinin % 24'ünden fazlası Marmara bölgesinde olup Marmara bölgesinden sonra gelen bölge İç Anadolu Bölgesidir. Kurumsallaşmada en az başvuru kabulünün % 5.84 ile Doğu Anadolu Bölgesi olup bu durumun Doğu Anadolu Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerde kurumsallaşma farkındalığının daha geri planda olmasından kaynaklanabilecektir. Marmara bölgesinde kurumsallaşma projeleri daha fazla kabul edilmiştir ve Karadeniz bölgesinde markalaşma odaklı projelerin kurumsallaşma odaklı projelerden iki kat fazla olması dikkat çekicidir.

4.2. Proje Desteğine Başvuran İşletmelerin Yaşı İle Ayrılan Bütçe Ve Ölçeği Arasındaki İlişkinin İstatistiksel Analizi

Etkin devlet yaklaşımı içerisinde piyasaya etkin müdahale için en fazla etkinliğin sağlanabileceği hedef kitlenin belirlenmesi, amaç ve hedeflerin her bir hedef kitleye göre belirlenmesi ve yine sonuçların buna göre ölçülmesi gerekir. Bu bölümlendirmenin (Segmentasyon) yapılabilmesi için değişkenlerin belirlenmesi noktasında firma yaşı ile ölçeği ve proje bütçesi değerlendirilmiştir. İstatistiksel yöntem olarak eşleştirilmiş iki grup (paired-samples "t" test) arasındaki farklılıkların incelenmesine yönelik "t" testi uygulanmıştır.

İlk hipotez kurumsallaşma konusunda KOBİ kuruluş yaşı ile kurumsallaşmaya ayrılan bütçe arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır. Test sonuçlarına göre firma yaşı ile

kurumsallaşmaya ayrılan bütçe arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile daha eski işletmelerin kurumsallaşmaya daha fazla bütçe ayırdıkları söylenemeyecektir. İkinci hipotez kurumsallaşma başvurusunda bulunan İşletmelerin kuruluş yaşı ile işletme ölçeği arasında ilişki bulunup bulunmadığıdır. Test sonuçlarına göre kurumsallaşma projesi ile başvuran firmaların kuruluş yaşı ile ölçekleri arasında ilişki bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile işletmelerin yaşları büyüdükçe ölçekleri büyümektedir. Üçüncü hipotez markalaşma başvurusunda bulunan İşletmelerin kuruluş yaşı ile işletme ölçeği arasında ilişki bulunup bulunmadığıdır. Analiz sonuçlarına göre Markalaşma desteğine başvuran işletmelerin kuruluş yaşı ile işletme ölçekleri arasında ilişki bulunmadığı gözlemlenmiştir. Dördüncü hipotez markalaşma destek başvurusunda bulunan işletmelerin kuruluş yaşı arttıkça markalaşmaya ayrılan bütçelerinin de artacağı olup test sonuçlarına göre kuruluş yaşı ile markalaşma bütçeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Hipotez testlerinin genel bir sonucu olarak hem markalaşma hem de kurumsallaşma projesi ile başvuruda bulunan firmaların yaşları ile proje bütçeleri ve ölçekleri açısından bir ilişki bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile etkin devlet prensibi içerisinde markalaşma ve kurumsallaşmaya yönlendirmeye yönelik yapılacak desteklerde, proje destek tutarlarının büyüklüğü ve işletmenin ölçeği ile işletme kuruluş yılının daha eski olması arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

5. SONUÇ

Devletin potansiyel olarak ekonomik gelişme ve kurumsal değişimlerde önemli bir role sahip olması, devletin bu amaçları gerçekleştirmek için faaliyetleri bizzat yürütmesi anlamına gelmemektedir. Zira devletler de tıpkı piyasa ekonomileri gibi başarısız olabilirler. Bu başarısızlığın nedeni sadece yanlış şeyleri yapmalarından dolayı değil, bazen doğru şeyleri çok fazla veya çok az yapmalarından da kaynaklanabilir. Zira devletin tekelci gücü vardır ve bu güç doğal olarak arzu edilen kurumsal yapıyı oluşturmada harekete geçecektir (Weber, Henderson ve Parsons, 1947).

Devletin ekonomideki rolü konusu, kamu yönetimi ve ekonomi literatüründe uzun zamandır tartışılmakla birlikte Türkiye 2000’li yıllara “etkin devlet” amacı taşıyan piyasa ile dost ve “girişimci” reform projeleri ile girmiştir. Etkin devlet yaklaşımının bir sonucu olarak, Türkiye’de yatırımların ve istihdamın artırılması, ihracatın ve KOBİ’lerin desteklenmesi, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi gibi çok farklı amaçlara yönelik pek çok kurum/kuruluş tarafından farklı destek ve teşvik programları uygulanmakta olup Bu programlar ile firmaların rekabet güçlerinin artırılmasına ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır. Sosyo-ekonomik anlamda ülkemizin bel kemiği olan KOBİ’lere destek vermek üzere kurulmuş olan KOSGEB, Etkin devlet anlayışı

içerisinde tüm Türkiye’de 81 ildeki 88 merkezi ile hizmet vermektedir. Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze ülkemizdeki destek ve teşvik sistemi diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle paralellik arz edecek şekilde sürekli değişimler göstermiş olup bu değişim süreci içerisinde KOBİ’lerin önemi ve verilen desteklerin çeşitlilik ve miktar olarak artan bir eğilim izlediği görülmüştür. İyi kurgulanmayan ve sonuçları öngörülemeyen destek ve teşvikler yapılan harcamaların boşa gitmesi bir yana piyasa bozucu etkisi ile sektörlerin sonunu getirebilmektedir. KOBİ’lere verilen nitelikli desteklerinin başında KOBİ proje destekleri gelmektedir. Etkin devlet içerisinde devlet hizmetlerinin tüm ülkeyi kapsayacak şekilde sunulması önemlidir. Verilen desteklerin bölgesel dağılımları incelendiğinde Marmara Bölgesinde kurumsallaşma projeleri daha fazla kabul edilmiştir. Karadeniz Bölgesinde Markalaşma odaklı projeler Kurumsallaşma odaklı projelerin iki katı olmuştur. Bölgesel farklılıkların giderilebilmesi için gerek sayı gerekse nitelik açısından az başvuru yapılan bölgelerde KOSGEB tarafından farkındalık oluşturacak eğitimlerin yapılması, yapılıyorsa sayılarının artırılması, yaygınlaştırılması ve bölgesel ihtiyaç analizlerinin yapılması önem arz etmektedir. Tüm bu çalışmalara ek olarak KOSGEB’in, KOBİ sahiplerini finansal konularda eğitecek, fırsatlardan haberdar edecek ve KOBİ’lerin finansal ihtiyaçlarını giderecek eğitimleri kesintisiz sürdürmesi ve daha çok KOBİ’leri bilgilendirmeye devam etmesinin ekonomi için çok faydalı olacağı düşünülmektedir.

KOSGEB’in markalaşma ve kurumsallaşma alanlarında sağladığı bu destek daha ziyade parasal bir destektir ve KOBİ’lerin finansal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir çabadır. Zira literatürdeki KOBİ’lerin asimetrik bilgi eksikliğinden dolayı finansal ihtiyaçlarına destek verilmesi sonucunu desteklemiştir (Altı, 2006; Altı ve Sulaeman, 2012; Leary ve Roberts, 2005). KOBİ’lerin en temel sorunlarından olan finansal yetersizlik sorununun KOSGEB gibi bir devlet kuruluşu tarafından kısmi olarak çözülmesi öngörülse de bu destekler parasal olduğu kadar piyasa mekanizmasının çalışmasını kolaylaştıracak; alt yapı çalışmalarına ağırlık verecek; işlemleri kolaylaştırmak için mevzuat iyileştirmelerine ağırlık verecek yönde de olmalıdır. Zira İş Yapma Kolaylığı Endeksindeki ülke sırlamasında 69. Sırada olan yerimiz (Dünya Bankası, 2016) ekonomik kalkınmadaki yerimize göre oldukça geridedir.

Destek çağrılarında başvurunun artırılması da önemli bir husustur. KOSGEB Başkanlığı çağrılara aracısız başvurulacağı bildirilmesine rağmen, başvurular için yardım önerisinde bulunan kişi ve firmalar bulunmaktadır. KOBİ sahiplerine dışarıdan destek alınmaksızın kolayca bu desteklerden faydalanacaklarına ilişkin farkındalık çalışmalarına artırılarak devam edilmelidir. Başvuruların analizinde işletmelerin personel sayısı arttıkça kurumsallaşma

desteklerine olan taleplerinin markalaşma destekleri ile kıyaslandığında arttığı, aynı şekilde İşletmelerin ortalama yaşları arttıkça personel sayılarının ve ölçüklerinin arttığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile daha eski işletmeler daha çok personel çalıştırmaktadır. Bazı sektörlerde markalaşma bazı sektörlerde kurumsallaşma başvurularının öne çıktığı görülmektedir. Bu talep farklılığının nedenlerinin araştırılması etkinliğin sağlanması açısından önemlidir. Örneğin bazı sektörlerde makroekonomik açıdan markalaşmamamanın verdiği rahatsızlık hissediliyorsa sektörel farkındalık çalışmaları yürütülerek yönlendirme yapılabilecektir.

3,5 milyon KOBİ'nin olduğu bir ekonomide kurumsallaşma ve markalaşma için çıkılan bir destek çağrısına 6230 başvurunun olması, bunların da neredeyse 1/3'nün geçersiz başvuru olması bir yandan KOBİ'lerdeki eğitim eksikliğini, diğer taraftan da KOBİ desteklerinden haberdar olma konusunda problemler olabileceğini göstermektedir. KOBİ'ler arasındaki asimetrik bilgi eksikliği onların finansal ihtiyaçlarına destek verilmesi sonucunu desteklediğinden (Altı, 2006; Altı ve Sulaeman, 2012; Leary ve Roberts, 2005), destek başlıklarındaki farkındalığın artırılması oldukça önemlidir. Bu destekler parasal olduğu kadar piyasa mekanizmasının çalışmasını kolaylaştıracak; alt yapı çalışmalarına ağırlık verecek; işlemleri kolaylaştırmak için mevzuat iyileştirmelerine ağırlık verecek yönde de olmalıdır. Zira İş Yapma Kolaylığı Endeksindeki ülke sıralamasında 69. Sırada olan yerimiz (Dünya Bankası, 2016), ekonomik kalkınmadaki yerimize göre oldukça geridedir. Bu çalışmada 2015 yılında kurumsallaşma ve markalaşma odaklı proje çağrısı için yapılan başvuruların analizi ve bu desteğine başvuran işletmelerin yaşı ile ayrılan bütçe ve ölçüğü arasındaki ilişkinin istatistiksel analizi yapılmış olup etki analizinden önce bir ön analiz çalışması yapılmıştır. Sonraki çalışmalarda, bölgeler arasında farklar azalmış mı? Hangi sektörler bu desteklerden yararlanabilmiş? Bu desteklerin yardımıyla ürün ve pazar çeşitlenmesine gidilebilmiş mi? Destek verilen KOBİ'ler bir fark yaratabilmiş mi, Kurumsallaşma ile markalaşma odaklı destek alan firmalar ile almayan firmalar arasında bir fark olmuş mu? Sorularına cevap verecek etki analizi çalışmalarına ihtiyaç vardır. Verilecek desteklerde ön analiz çalışmaları ve hedef grupların belirlenmesi çok önemlidir. KOBİ proje çağrısında 25 yılın üzerindeki işletmelerin projelere başvuru oranı % 9'dur. Etkiyi yaymak üzere başvuran daha eski işletmelerin sayısının artırılmasına yönelik çabalar faydalı olabilecektir. Kabul edilen Markalaşma odaklı proje başvurularının % 29'u mikro ölçekli işletmelerden, % 50'si küçük ölçekli işletmelerden, % 21'i ise orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Orta ölçekli işletmelerin markalaşma çabaları için daha fazla başvuru yapmaları beklenirken, beklenilenin aksine orta ölçekli işletmelerin başvurusu küçük işletmelerin başvurusunun yarısı kadar

gerçekleşmiştir. Örneğin konaklama ve yiyecek malzemeleri sektöründe faaliyet gösteren işletmeler daha çok markalaşma odaklı desteğe yönelmektedir. Yine Bilimsel ve Mesleki teknik faaliyetler sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kurumsallaşma desteklerine başvurular içindeki payının markalaşma desteklerine başvurular içindeki payı ile karşılaştırıldığında % 50'den fazla olduğu görülmektedir bu dağılımların tesadüfi olmadığı düşünülmektedir.

Etkin devlet yaklaşımı, bölgesel kalkınmaya önem vermekte ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik olarak devlet müdahalesine olumlu yaklaşmaktadır ve KOSGEB'in yaygın yapısı bu müdahaleye operasyonel olarak uygundur. Bölgesel açıdan incelendiğinde Marmara Bölgesinde kurumsallaşma projeleri daha fazla kabul edilmiş olup Karadeniz bölgesinde markalaşma odaklı projeler kurumsallaşma odaklı projelerin iki katıdır. Bu durum markalaşmaya çok önem verilmesinden mi yoksa kurumsallaşma farkındalığının olmamasından mı kaynaklanmaktadır? Bölgesel farklılıkların giderilebilmesi için gerek sayı, gerekse nitelik açısından az başvuru yapılan bölgelerde KOSGEB tarafından farkındalık oluşturacak eğitimlerin yapılması, yapılıyorsa sayılarının artırılması, yaygınlaştırılması ve bölgesel ihtiyaç analizlerinin yapılması önem arz etmektedir. Destek başvurularının bölgesel dağılımı incelendiğinde kurumsallaşma ve markalaşma başvurularının kabulünde Marmara bölgesi başı çekmekte olup en az başvuru kabulünün yapıldığı bölge Doğu Anadolu Bölgesidir. Marmara bölgesinde kurumsallaşma projeleri daha fazla kabul edilmiş olup Karadeniz bölgesinde markalaşma odaklı projeler kurumsallaşma odaklı projelerin iki katıdır. Karadeniz deki firmaların markalaşma öncelikleri yüksekse markalaşmaya yönelik diğer destek ve teşviklerle de desteklenmelidir. Bu kapsamda bölgesel kontenjanların belirlenmesi ve farkındalık çalışmalarının özellikle geri kalmış bölgelerde yürütülmesi etkin devlet yönetimi için faydalı olabilecektir. Günümüz piyasalarında uluslararası rekabette yok olmamak için devletin ekonomiye müdahalesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Herhangi bir şekilde ve herkese destek olmaktan çok en dar çerçevede ihtiyaçları net tanımlanmış, müdahale ile piyasa mekanizmasını bozmayarak haksız rekabete sebep olmayacak ve katma değeri en yüksek alanlarda destek ve teşvikler verilerek sonuçları uzun dönemli izlenerek etkinlik sağlanabilecektir. Piyasalara etkin müdahale etkin devlet yaklaşımının en hassas araçlarından birisidir.

KAYNAKLAR

- Akdeve, E. ve E. Karagöl (2013), “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Teşvikler Ve Ülke Uygulamaları” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi – Sayı 37 – Temmuz 2013
- Aktef, M. (2003), *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*, Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara,
- Alkin, E. (2004), “Piyasa Ekonomisine Kamu Müdahalesi” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 6-7
- Altı, A. (2006), ‘How Persistent Is The Impact Of Market Timing On Capital Structure?’ *The Journal of Finance*, 61(4), ss. 1681-1710.
- Altı, A. ve J. Sulaeman (2012), ‘When Do High Stock Returns Trigger Equity Issues?’ *Journal of Financial Economics*, 103(1), ss. 61-87.
- Anadolu Ajansı, (2016), Haber Bülteni, <http://aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/kosgebin-destek-butcesi-3-katina-cikti/520854>, Erişim tarihi:18.11.2016.
- Çelik, F. (2007), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Verilen İhracat Destekleri Ve Ekonomiye Etkisi (Kayseri Örneği), Doktora Tezi, Konya 2007
- Davis, L. E. ve D. C. North, (1971), *Institutional Change and American Economic Growth* (Cambridge: the University Press)
- Demirel, D. (2006), “Küresel Eksende Devletin Yeni Kimliği: “Etkin Devlet” *Sayıştay Dergisi*, 60, ss.105-128
- Devlet Planlama Teşkilatı (2007), *Dokuzuncu Kalkınma Planı Devlet Yardımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, , s.1,8
- Dung, N. V. ve F. Jahnsen (2011), “The Impact Of Sub-National Market-Supporting Institutions On The Export Behaviors Of Vietnamese Smes” Institute Of Policy And Strategy, Ministry of Agriculture And Rural Development, Viet Nam. Add: 16, Thuy Khue, Tay Ho, Ha Noi, Viet Nam.
- Duran, M. S. (2003). *Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları*, TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Araştırma İnceleme Dizisi, No: 33, Ankara.
- Dünya Bankası, (2016), Doing Business, <http://www.doingbusiness.org/rankings> , Erişim tarihi:18.11.2016
- Ekonomi Bakanlığı (2013) Yatırım Teşvik Sistemi Yıllık Değerlendirme Raporu (Haziran 2012-2013), <http://www.ekonomi.gov.tr/> Erişim tarihi: 23.06.2012.
- Eser, E. (2011), “Türkiye’de Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler”, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü,
- Fine, B. (2008), *Sosyal Sermaye Sosyal Bilime Karşı Bin Yılın Eğişinde Ekonomi Politik ve Sosyal Bilimler*, Kars, A. (Çev.), Yordam Kitap, İstanbul.
- Hayek, F. A. von (1944/1962). *To Road to Serfdom*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Heilbrunn, S. (2007), "Business Development Programs and the Needs of Entrepreneurs: Do they Match?", *ICFI Journal of Entrepreneurship Development*, 4(2), ss. 8-17.
- Karacıbioğlu, S. R. (2007), “ Kobilerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri: Mugla Örneği” Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, 2007 Yüksek Lisans Tezi.
- KOBİ Strateji ve Eylem Planı 2015-2018 (2014), KOSGEB Mamak Başkanlık Binası, Ankara
- Koç, İ. C. (2000). “İzmir İktisat Kongresi’nin Türk Ekonomisinin Oluşumuna Etkileri”. *Atatürk Dergisi*. 3(1), 153-156.
- Kilim, E. E. (2010), “ Devletçiliğin Neo’su: Etkin Devlet,” *Toplum ve Demokrasi*, 4 (8-9- 10), Ocak-Aralık, s. 55-74.
- Kıldış, Y. (2016), “Türkiye’de Vergi Teşvik Politikalarının Gelişimi”, <http://www.ekodialog.com/Makaleler/turkiyedevergi-tesvik-politikalari-makale.html>, Erişim tarihi: 23.06.2012.
- KOSGEB (2017), www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/liste/3/destekler?Page=1 Erişim Tarihi:23.02.2017
- KOSGEB (2016), <http://kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2317/kobilere-verilen-destekler-gecen-yila-gore-23-artist-gosterdi>, Erişim tarihi:18.11.2016
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) (2015), *2016-2020 Stratejik Plan, Aralık 2015*.
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) (2014a), 2014 Yılı Faaliyet Raporu
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) (2014b), Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) (2015c), “KOBİ Proje Destek Programı Proje Teklif Çağrısı”<http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2301/kobi-proje-destek-programi-proje-teklif-cagrısı>, Erişim Tarihi: 23.12.2017
- Lejarraga, I. et al. (2014), “Small and Medium-Sized Enterprises in Global Markets: A Differential Approach for Services?”, *OECD Trade Policy Papers*, No. 165, OECD Publishing.
- Leary, M. ve M. R. Roberts (2005), “Do Firms Rebalance Their Capital Structures? *Journal of Finance*, 60 (6), ss. 2575-2619.
- Memiş, H. ve E. Sever (2001), “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde KOBİ’lerin Değerlendirilmesi”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 38 (1), ss.67-83

- Meyer, K. E., S. Estrin; S. K. Bhaumik ve M. W. Peng (2009), "Institutions, Resources, and Entry Strategies in Emerging Economies", *Strategic Management Journal* 30(1), ss.61-70.
- Miller, T. ve K.R. Holmes (2011), *2011 Index Of Economic Freedom*. Heritage Foundation
- Nigrini, M. ve A. Schoombee (2002), "Credit guarantee schemes as an instrument to promote access to finance for small and medium enterprises: an analysis of Khula Enterprise Finance Ltd's individual credit guarantee scheme", *Development Southern Africa*, Vol.19, No.5.
- North D. C. (1990), *Institutions, Institutional Change And Economic Performance*. Cambridge University Press: Cambridge.
- OECD (2009), "The Impact of the Global Crisis on SME and Entrepreneurship Financing and Policy Responses", Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development
- Övgün, B.(2011), "Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.263-281
- Öztürk N. (2006), "Ekonomide devletin değişen rolü", *Amme Dergisi Dergisi*, Cilt:39, Sayı:1, s. 17-38
- Parker, R. (2000), "Small is not Necessarily Beautiful: An Evaluation of Policy Support for Small and Medium-sized Enterprises in Australia", 35:2, 239-253,
- Peng M.W. ve P.S. Heath (1996), "The Growth Of The Firm In Planned Economies In Transition: Institutions, Organizations, An Strategic Choice", *The Academy Of Management Review* 21(2), ss.492.
- Peng M.W., S.I. Sun; B. Pinkham ve H. Chen (2009), "The Institution-Based View As A Third Leg For A Strategy Tripod", *Academy Of Management Perspectives* 22(3), ss. 63-81.
- Resmi Gazete, (1996) 16 Ekim 1996 tarih ve 22789 sayılı (<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22789.pdf>).
- Resmi Gazete, (2012), Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104-11.htm, Erişim tarihi:18.11.2016
- Sarısoy, S. (2010), "Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar", *Maliye Dergisi*, 159, ss.278-298
- TÜİK (2016), Haber Bülteni, "Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2016", Sayı 25540, Erişim tarihi: 25/11/2016,
- Vinde, V.P. (1995), "General Introduction to Environment for SMEs", OECD Publications. [www.oecd.org](http://www.oecd.org/puma/gurnance/strat/pubs/glo96/part1.htm) (<http://www.oecd.org/puma/gurnance/strat/pubs/glo96/part1.htm>)
- Weber, M. Henderson A. M, Parsons T. (1947), *The Theory of Social and Economic Organisations*. New York, Oxford University Press.,
- World Bank (1997), "World Development Report", (The State in a Changing World), Oxford: Oxford University Press
- World Economic Form (2010), *World Economic Form Report 2010*, Sweden, Cenevre.

EXTENDED ABSTRACT

After the Second World War while the size and the scope of governments have expanded enormously in the industrial countries to rebuild their economies, much of the developing world also embraced state-dominated development strategies. State expenditures have constituted almost half of total income in the established industrial countries, and around a quarter in developing countries.

However, a new understanding of statism has begun to emerge towards the end of the 1990s as a result of further global integration of economies for larger markets, technological innovations and the spread of democracy which has narrowed the scope for arbitrary and capricious behavior. States have come under pressure even where governments have previously seemed to perform well.

These changes have set new and different roles for states no longer as sole provider but as facilitator and regulator. This new statism has been transformed into concrete public policies through with "effective state" conception. Within the concept of effective state, the main idea

is to be sure the allocation of public funding for the best purposes and the spending of this funding in the most efficient way according to rules and institutions.

Even today the typical developing country still has a more centralized government than the typical industrial country. But the past thirty years have seen a small shift in public spending power in developing countries from macro levels to micro levels. So that the notion of effective states in developing countries also begun to flourish to complement markets, and not to replace them, to act as a partner and facilitators. Such as KOSGEB in Turkey.

After the 1990s, the view of the effectiveness of the state has been widely accepted and governments have responded to assist SMEs in a variety of ways. In particular, the importance of these government programmes towards SMEs increased significantly since Turkey joined the Custom Union with the EU on the 1st of January 1996. The mission of KOSGEB, as the main protector body of SMEs in Turkey, is determined as “Providing supports and services to improve the competitive power of SMEs and entrepreneurs to increase their share in economic and social development”, and its vision is determined as “Strong and leader KOSGEB for the SMEs, which have a voice in the global market” (KOSGEB, 2015).

All over the world, SMEs are often referred to as the backbone of economies. Small and Medium sized-enterprises (SMEs) and micro enterprises are also the dominant form of business organization in the Turkish Economy, accounting for 99.8% of the business organization; 76.7% of total employment; 46% of business turnover; 38% of capital investment; 26.5% value added; 10% of export and 5% of bank credit. As they play a key role in driving sustainable economic growth and job creation, the Turkish government authorities have for many years carried out a variety of programmes to support these enterprises.

For integration of Turkish SMEs in the world economy, the need for greater openness to new understanding of branding and a focus on issues like institutionalization is obvious. For recent years, KOSGEB's branding and institutionalization support programmes even increased dramatically to help SMEs to integrate the world's economy even further.

The main aim of this paper is to evaluate the support of KOSGEB on SMEs in Turkey within the concept of effective state, and to focus on the point if the government did act as a facilitator and regulator, rather than as a sole provider for SMEs. By studying 4930 Turkish SMEs applied to KOSGEB-backed Branding and Institutionalization support program in 2015, this study aims to evaluate demographic, ages and size aspects of these SMEs from the effectiveness of the state understanding.

The original contribution of this study is to combine the theoretical aspect of effectiveness of the state with the application of this theory in real life with KOSGEB incentives in 2015. This study also aims to evaluate demographic, ages and size aspects of these SMEs. Our findings reveal that when the number of personals in SMEs increases, applications to Institutionalization supports also increase. Furthermore, when the company's average age increases, the number of staff and the size of SMEs also increase. Moreover, while some sectors in Turkey focus on branding supports some others focus on institutionalization supports, in general, all sectors heavily value on manufacturing sector.

These results reveal the fact that while KOSGEB effectively support the SMEs in Turkey to promote their branding and to establish their institutionalization process, the evaluation is also very important to provide efficiency and transparency for the use of public resources for SMEs and to institute an accountable public management for effective state understanding.